

[Einzel aufgenommen: Stk 1-21.]

21

G. 735

²3c

UB Düsseldorf

+4097 640 01

IN
HONOREM
H. TH. S. I.
PULMONALI

DE PRESIDE. DIVINO NE. SONE.

AMPHITHEATRO DOCTORE
S. A. A. T. C. O. S. T. Y. M. C.

FACULTATIS MEDICAE

UNIVERSITATIS S. P. E. T. R. I. I. N. O. S. I. C. I.
S. P. E. T. R. I. I. N. O. S. I. C. I. R. E. G. I. S. T. R. A. T. I. O. N. I. S.

PRO GRADU DOCTORATUS

IN
MAGISTERIO

DE
MAGISTRO HENRICO VON CAES. POSE

DE
MAGISTRO HENRICO VON CAES. POSE

DE
MAGISTRO HENRICO VON CAES. POSE

DISPUTATIO INAUGURALIS
MEDICO - PRACTICA,

De

P H T H I S I
P U L M O N A L I,

Quam

PRÆSIDE DIVINO NUMINE,

Ex

AUCTORITATE ET DECRETO

GRATIOSISSIMÆ

FACULTATIS MEDICÆ

In Inclÿta, quæ est Teutoburgi Clivo-
rum, Univerſitate Regia Florentiſſima,

PRO GRADU DOCTORATUS

Reliquisque omnibus Juribus, Immunitatibus ac Privilegiis
Doctoralibus more Majorum ritè impetrandis

Placide Philiatrorum ventilationi exponet

JOHANNES HENRICUS KALCKHOFF,

DUISBURGENSIS,

Die *Auguſti*, loco horisque consuetis.

DUISBURGI AD RHENUM,

Typis JOHANNIS SAS, Academiae Typographi,

Anno MDCCXV.

DISPUTATIO IN ANATOMIA
MEDICO-PRACTICA

G. 735

P H T H I S I
P U L M O N A L I

PRÆFIDE DIVINO NUMINE

98113 R

PROEMIUM.

Inter varia *αἰδέετα*, in theoriam modernorum medicam temerè invec̃ta, haud postremum sibi locum vindicant variae *curiositates anatomicae*, quæ, utut suo loco relictae, elato æque supercilio contemni non mereantur, incautis tamen non leves tam in pathologia quàm therapia errandi occasiones subministrare possunt, imò, multiplici experientia teste, etiam solent. Non placet equidem thesèos hujus veritatem magno exemplorum, ubique alias sese offerentium, numero confirmare: Sed sufficet hac vice, sola *pulmonum* inductione, eandem ob oculos posuisse. Rectè quidem, explosâ veterum sententia de parenchymatica pulmonum substantia, docent noviores Anatomici, pulmonem esse viscus tenerrimum, vesicularis texturæ, summi non modò usus sed & necessitatis in œconomia animali, ut, admissa semel insigniori illius læsione, hæc diu superstes esse, aut officia illa, quibus destinatum est viscus, dextrè præstare nequeat: Cavendum tamen, ne quem artificem curiosior texturæ hujus perquisitio seducat, ad præpostere inde concludendum, quasi nempe summa pulmonum teneritudo & vesicularis textura quibusvis læsionibus tam externis quàm internis tam faciliè atque familiariter pateat, ut singulis quasi momenti illæ pertimescendæ sint: Aliter enim sese habere

negotium, demonstrat imprimis summa gravioris ac penitioris pulmonum corruptionis ulcerosæ, quam *Phthisin pulmonalem* vulgò vocant Practici, *infrequentia*: Quandoquidem, non obstante mirabili texturæ subtilitate, ad actualem continui solutionem rarissimè viscus transire observamus, &, quæ adhuc in illud redundant injuriæ ac læsiones, longè probabilius a perversis medentium artificii quàm spontaneo successu ortum traxisse, ostendi clarè possunt. Nolim tamen idèd præfractè negare, ita nonnunquam prævalere posse violentias quasdam internas æquæ ac externas, ut profundam tandem texturæ pulmonum læsionem, quam Phthisis serius ocyus subsequitur, inducere aptæ natæ sint. Cum autem vulgo Practicorum nihil usitatus esse soleat, quam Phthisicos declarare omnes, in quibus tabidam quandam corporis consumptionem observant, salva interim, illæsa & omnino integra pulmonum substantia, hac verò ratione multis haud facilè evitandis *equivocationibus* via tantum pandatur: Hinc operæ pretium duxi, veram *Phthiseos pulmonalis* naturam ita sistere, ut non solum quoad *scientiam theoreticam* rectè æstimeretur, sed & quoad *peritiam practicam* ita in usum deducatur, ut non solum nulla ægrotantibus causâ relinquatur, cum foemina hæmorrhöula quiritandi, quod omnes suas facultates frustra & inutiliter in Medicos impenderint, sed & ipsi quoque arti suus honor, dignitas & præstantia conservetur. Faxit DEUS, ut omnia cedant feliciter!

§. I.

M Iffis inutilibus Criticorum altercationibus, tricus atque deliramentis, quibus in evolvendis vocum originibus ad nauseam usque quandoque ineptiunt, paucis solummodò pro scopi nostri indole animadvertimus, vocabulum *φθίσις* à *φθίσις* vel *φθίσις*, quod est contabescere, absumi, corrumpi &c. ortum suum ducere, atque adeò vi hujus suæ denominationis tabidam totius corporis consumptionem designare. Quia verò plures talium affectuum, corpus sensim deperdendo imminuentium, species dantur, uti sunt *febris hectica*, quæ renum, hepatis aliorumque viscerum corruptioni supervenire solet, pulmonibus profus illæsis, nec non *marasmus*, senibus familiaris, uti & *atrophia*, quæ ex vitiis depravatæ nutritionis enascitur, ipsaque *pulmonum vomica* vel *apostema pectoris*, quos morbos pariter successiva talis extenuatio consequitur; Hinc omninò necessarium est, hunc nostrum affectum, nempe *phthisin pulmonalem*, ita in sua specie collocare, ut ab omnibus reliquis *Tabis* speciebus distingui facillè queat, cum absurdum utique sit, à solo illo symptomate, tabida nempe corporis consumptione totam affectus, qui potius in pulmonum exulceratione consistit, denominationem derivare.

§. II.

Quare, ut omnem *homonymiam* tanto cautius evitemus, neque symptomata cum morbo ipso confundamus, citra prolixum verborum ambitum eloquimur, nos per *phthisin pulmonalem* intelligere *actuales pulmonum exulcerationem* seu continui in textura eorundem solutionem, conjunctam cum *tussi*, *rejectione variæ materiæ* primum *sanguinolentæ*, deindè *subalbide*, subindè *luteæ* imò & *cinereæ* atque *cænosæ*, cum *febre lenta* atque *hectica*, *defectu virium* & insequente tandem *tabida totius corporis consumptione* aliisque symptomatibus. Diximus *phthisin* esse *pulmonum exulcerationem*, ut à *suppuratione apostematica*, quæ abscessibus tantum propria est, eandem sollicitè distinguamus: Falsissimus enim est canon Chirurgorum: Ubi *pus* ibi quoque *ulcus*; Quia *ulcus*

ulcus sua natura, in partibus potissimum exsanguibus seu multo ac copioso sanguine non perfluis, in suppurationem difficillimè transit. Ut adèò verum pus ex ulcere expectare velle, nihil fermè sit aliud, quam ab asino lanam petere.

§. III.

Rem ita sese habere, h. e. in vera pulmonum exulceratione *phthisin* nempe consummatam, de qua loquimur, consistere, sectiones cadaverum, morbo isto denatorum, clarissimè demonstrant, qualium observationum ingentem numerum passim Practicorum volumina, inprimis verò sepulchretum *Boneti*, opus nunquam satis laudandum, nobis suppeditant. In nonnullis enim talium Phthisicorum, præterquam quod pulmones ulceratam sui corruptelam perpetuo fermè exhibuerint, detecti quoque fuere *scirrhi* seu *nodi scirrhosi*, materia mucida repleti, in aliis *tubercula grandinosa* per pulmonum substantiam dispersa, in aliis *abscessus & apostemata*, in aliis *lapides* fuerunt observati, in aliis *pulmones flaccidi, exsuccii, decolores*, putridi adparuerunt; In aliis parvæ *vomicæ purulentæ* hinc inde sese manifestarunt; In aliis penitus consumpti & nigri conspecti sunt pulmones; Alii alia eorum vitia detexerunt; Quæ omnia ad affectus hujus pathologiam tanto rectius instruendam haud parum faciunt.

§. IV.

Ad quam priusquam accedamus, juvabit primarias *phthiseos pulmonalis* circumstantias, saltem *historicè*, recensuisse; Inter quas primo meritò loco recensemus ingentem illam proclivitatem ad *phthisin* admittendam, non nisi in certa ac specifica ætate, nempe juvenili sese exerentem, quæ secundum adnotationem *Hippocratis* & sine dubio omnium antiquorum, qui ante ipsum vixerant, & ex quibus ille suas observationes hauserat, ab *anno decimo octavo ad trigésimum quintum* sese extendit. Huic verò circumstantiæ aliam alio loco non minori attentione dignam addit, quod in eandem illam ætatem sanguinis spuitiones seu hæmoptyses & tabes seu *phthises* familiarius quam in ullam aliam cadere soleant. Quas solertissimas *Divi Senis* observationes experientia vulgi in hunc usque diem adhuc confirmat, dum
suspicio-

suspicionis plenissimas judicat hæmorrhagias narium frequentes, quibus nonnunquam in ætate puerili quædam subjecta utriusque sexus præ aliis frequentius exposita esse deprehenduntur: Talibus enim tristi præfagio, quod plerumque eventus æque tristic confirmat, prædici solet, phthificos fore ejusmodi infantes, quia successiva ætate vel spontè cessantibus, vel temerario artificio suppressis istis narium hæmorrhagiis, in earum locum succedunt in adolescentia vel pertinaces sanguinis congestiones versus pulmones vel actuales ejusdem ex illis eruptiones, quas tandem (in consulta inprimis arte cohibitas) phthisis subsequitur.

§. V.

Non quidem parem, attamen haud omnino negligendam hic attentionem meretur tam *temperamentum* quam *universus corporis habitus*. *Priori intuitu* non quodlibet æqualiter *temperamentum* ad phthisin disponit, sed potissimum *Cholericum* vel *Cholerico-sanguineum* vel *Cholerico-Melancholicum*: *Posteriori verò respectu* vel dudum ipsi vulgo innotuit, homines teneros, macilentos, graciles & procerioris staturæ phthisi eminentius quam alios expositos esse: Quarum tamen causarum propior & efficacior influendi energia est sub statu corporis plus minus plethorico, inprimis si quacumque de causa plethora ista in motum concitata exitum affectet, eumque in finem iteratas versus regionem pectoris congestiones, ipsas tandem actuales eruptiones molientes instituat, favente præcipuè omnibus hisce apparatus dispositione ætatis, de qua modo diximus.

§. VI.

Sexus diversitatem quodammodo etiam variare ipsam illam proclivitatem ad phthisin suscipiendam, solertioribus harum rerum Observatoribus non potest esse ignotum. *Fæmellas enim frequentius*, quam *viros*, experiri phthisin, quis ignoret? Inprimis si illis quacumque de causa evacuationes menstruales vel impeditius succedant vel aliquam ataxiam incurrant vel plane supprimantur: Talibus enim in casibus, sanguine per vias uterinas exitum non inveniende, fiunt ejusdem regurgitationes & repressiones versus superiorem corporis regionem, unde congestiones,

ftiones, refagnationes, ftases, tandemque corruptiones oriuntur: Subinde tamen *Viros*, licet non pari æque frequentia, invadit quoque phthifis, illa tamen perpetuo observanda inter utrumque sexum differentia, quod *Fœmelle* longè mitiore phthificos *progressu* adficiantur, *Viri* verò semel illa affecti longè *ferociores* ejus *progressus* experiantur.

§. VII.

Cæterum, quos jam phthifis actu occupavit, non æquali vehementia symptomata solent affligere: Respiratio plerisque obtingit difficilis; Nonnulli citius, nonnulli segnius viribus suis privantur; Alios tussis acerbissima exagitat, nulla interim aut faltem vehementiæ excuffionis non respondente materiæ rejectione, per expectorationem subsequuta; Aliis verò mediocris screatus ad sputorum exonerationem sufficit, quibus insuper tanta nonnunquam copia succedunt, ut integram pelvim per nyctemerum adimpleant. Sputa quoque, quæ à phthificis rejiciuntur, non unius ejusdemque indolis sunt, interdum albicantia cum striis sanguineis permixta, interdum lutea, livida, odorata vel odore insigni carentia. Cænosa, cinerea atque argillacea seu quæ argillæ liquidioris speciem mentiri videntur, in phthifi desperata tantum observantur, eaque non levi opera rejiciuntur, sed multo cum labore, si quidem & propriam ob gravitatem difficiliter commoventur & pertinacius quoque suo quasi in stagno delitescunt, proinde expectoratione prius tunc non excutiantur, quam mole sua premant pulmonesque ad explodendam materiam talem urgeant. Nonnunquam etiam materia purulenta exspuitur, quamvis non omnis, quæ talis videtur, etiam reapse pro tali habenda veniat; Unde nec metum phthificos statim injicit; Multis enim puellis, quibus excretiones menstruales, obturatis viis uterinis, insolita ratione per pulmones evacuantur, rejecto sanguine, pus quoque excernunt, securæ interim de phthifi inevitabiliter & quasi ex necessitate semper successura: Siquidem purissimus quoque sanguis vel venæsectione emissus, vel ex vulnere recenter inflicto exstillans, moderato tepore paucarum horarum intervallo ita immutari solet, ut materiam purulentam non mo-

do

do colore sed & peculiari suo odore exactè referat. Sunt, quibus pulmonum exulceratio latius serpsit, quique filamenta quædam membranacea, integras carunculas, frusta pulmonum vel venarum tussi rejecerunt. Præter universalem corporis contabescentiam facies ultimo emarcescit, genæ ac tempora collabuntur, oculi intra orbitas suas profundius concidunt & colore livido in limbis suis imbuuntur, nares mentumque acuminantur & sic facies verè Hippocratica exurgit: Communiter quoque pallidior est facies, per intervalla tamen hæcticum illum colorem, nempe roseum in genis, cum lineolis tamen pallidis atque livescentibus interscissum, induit. Accedente verò febrili hæctica commotione venæ frontis totiusque reliqui capitis extraordinariè turgent, imo & sub hac potissimum circumstantia roseus ille color genas occupare solet.

§. VIII.

Addimus hisce circumstantiis, Phthificos quoque, præterquam quod difficilius respirent, etiam ad profundam inspirationem ineptos esse, quod propterea signum pro *pathognomonico* nonnulli habere non dubitant; Unde & profundius inspirando, tussis exacerbationem eo ipso incurrunt internamque in pulmonibus pressionem, quasi nempe aliquid contra niteretur, profundam inspirationem impediturum sentiunt: Unde citò denuò exspirandi necessitas ipsis incumbit, ad evitandum suffocationis, inde imminentis periculum. Fauces communiter phthificis sunt aridiores & saliva spissior, spumosior atque parcior, quam ob causam etiam siti valdè molesta excruciantur, sub febrilibus exagitationibus linguæ ariditas major evadit & molestior, labia fissuras contrahunt & cuticulam suam deponunt. Adpetitus phthificorum communiter parcior est, interdum planè prostratus, interdum solum irregularis & in frigida, acidiuscula aliaque talia pronus. Alvus nonnunquam sicca est, interdum præter modum laxior atque fluidior, ut plane in diarrhœam degeneret, ex qua tamen nullum commodum, imo potius major virium prostratio, appetitus dejectio & reliquorum actuum fatiscens torpor consequitur. Urina vel pallida est ac turbulenta, vel in aurantium

B

colorem

colorem proclivis, quoties febrilibus commotionibus exagitantur patientes. Ipsa quoque diaphoretica exspiratio inæqualiter succedit, ut insolitam subinde in peripheria cutis ariditatem, subinde verò iterum madorem, in sudores plane colliquativos de-generantem, experiantur.

§. IX.

Omnibus hisce circumstantiis illas quoque adhuc adjicere placet, partim quod phthisis, redeunte vere & autumno, temporibus quoque æquinoctialibus & solstitialibus, maximè verò circa eminentiores tempestatum mutationes, communiter exacerbari soleat, partim verò, quod hæreditariæ sit dispositionis imo & subinde planè contagiosæ indolis. Parentes enim phthificos tabidum talem characterem liberis suis imprimere, integræ familiæ testantur, quæ morbum istum hæreditario quasi jure ad posteros suos transmiserunt. Et contagiosum ejusdem genium, si quis cum phthifico quodam in eodem lecto decumbat, vel effluvia exulceratorum pulmonum unà cum aëre inspiret, vel unà cum vestibus phthificorum, si ab alio induantur, secum transferat, totidem quoque Practicorum observationes comprobant, ut rem in plena luce positam negare velle, sit hominis extremè impudentis vel cum sana ratione delirantis.

§. X.

Licet verò cuncta hucusque enarrata phthificorum phænomena, quorum præcipua sunt tussis sicca subinde ac valdè diuturna, copiosa materiæ saniosæ rejectio aliaque talia, suspicionem non levem animo Medici ingenerare queant de probabili phthificos pulmonalis præsentia, absolutam tamen certitudinem, in signis tantum *pathognomonicis* quærendam non pollicentur, nisi cum universali corporis contabescencia, hæctica, aliisque indicis conjungantur, inprimis autem morbi seu læsiones pulmonum præcedentes, uti sunt peripneumonia, hæmoptysis, vulnera vel aliæ violentæ pulmonum læsiones &c. in subsidium vocentur. Alias enim difficillima est phthificos, potissimum incipientis, dijudicatio & potius familiarissima ejus cum hæctica aliisque tabis speciebus confusio, quotidiana praxi non pauca hujus
confu-

confusionis exempla nobis subministrante & abunde confirman-
te, asthmaticos, hypochondriaca tussi affectos, atrophicos, hæ-
moptycos, hecticos vel aliis lentis febribus vexatos, haud raro ab
imperitis *Practicis* pro phthificis & habitos & tractatos esse, unde
sine dubio ortum suum traxerunt thrasonicæ quorundam Practi-
corum gloriations, qui totidem desperatos phthificos pristinæ
sue sanitati (sua nempe arte) restitutos in scenam producunt, &
quiroca morborum talium *curatione* miserè decepti.

§. XI.

Iisdem difficultatibus premuntur judicia, quæ nonnunquam
de eventu phthiseos vel incipientis, vel quæ firmius nondum
substantiæ pulmonum *inmidulata* est, formant Practici: De con-
firmata vero vel jam prævalescente rarissimè fallit prognosticum,
licet flebile omnique intuitu tristissimum, nempe omnem veram,
pulmonalem seu cum exulceratione pulmonum conjunctam phthi-
sin nullam plenariam restitutionem in integrum admittere, seu,
quod idem est, incurabilem existere. Si quæ enim phthifico-
rum à Medicis curatorum hinc inde allegentur & recitentur ex-
empla, certissimum est, quod in *vera* morborum *diagnosi* peritè
dijudicanda crassissimos commiserint errores, vel dedita opera
miraculosas tales curationes effinxerint, ut tanto majorem famæ
existimationem apud imperitam & credulam plebem sibi pare-
rent. Quis enim credat, Medicos solos ab ejusmodi piis frau-
dibus liberos, aut ab omni pædantissimi vitio alienos esse? Præ-
primis cum plebejis quoque hominibus hodieque notissimum sit,
effectum lethiferum tanto certius accelerari, quo magis incon-
gruo artificio affectus irritatur: Unde in has similesque formu-
las suo more & verè quidem (cathedralem nempe non Clinicum
intelligendo) erumpere solent: *Wann ihn der Doctor erst unter
seine Cur bekommt / so wird er ihn bald vollends hin helfen; id*
quod etiam eventus haud rarò ita comprobare solet.

§. XII.

Cæterum quotiescunque phthisi jam perfectæ accedit *hecti-
ca*, eaque per vices exacerbatur, toties funesto eventui adpro-
pinquant ægrotantes. Communiter moriuntur vel sub hectica
exacer-

exacerbatione, vel sufficientis expectorationis suppressione vel hæmorrhagiæ insolitæ, v. g. hæmoptyses invasione, vel fluxibus alvi colliquativis supervenientibus, vel totali virium dissolutione tandem subsequuta, quæ quò magis exhaustæ sunt, patientes contabescunt & difficilius respirant, eò quoque propioris sunt morti. Quidam illorum satis placide, alii verò sub anxiiis valdèque laboriosis pectoris commotionibus inò alii planè sub paralytica ejusdem resolutione indeque nata suffocatione expirant. Quicumque cadaverosum pectore odorem exhalant, vel ipsa quoque materia rejecta graviter olet, illi omnes periculosè decumbunt. Sudores phthisicorum colliquativi vires nimium exhaurientes omni intuitu suspecti sunt. Capillorum defluvium nec non diarrhoeam in tabidis seu phthisicis lethalia signa judicat *Hippocrates*. Similiter deliria si conjungantur vel patientem gravius decumbere vel citius periturum significant. Citius affectui succumbunt, quibus vel univertum pulmonum corpus vel alteruter saltem loborum pulmonalium pleuræ, ut contingere subinde solet, adnascitur. *Bennettus* observat, in omnibus tabe diuturna correptis, extremas partes primò infrigidationem sentire & contabescere; Imò vulgi observatio est: *Dass die Schwindtsüchtigen mehrentheils von unten auff sterben.* Periodica narium hæmorrhagia, dummodo modestiæ limites non excesserit, tabis successum interdum protrahit: Unde hanc observationem Practicis ideo diligenter commendamus, ut inde dispiciant ac solerter dijudicent, quid ad ultimum phthiseos eventum maturè præoccupandum Venæsectio, in statu præcipuè plethorico, facere queat? Cui observationi meritò illam quoque adjungimus, quod menstruorum recursus vel æqualis saltem successus haud parum fæmellas phthisicas sublevet, sicuti inordinatus eorundem progressus varias anomalias hunc affectum graviter prementes excitat.

§. XIII.

Præmissa affectus nostri historia, tempestivum nunc esse videtur, ut ad causalem ejus declarationem descendamus, ubi tamen parum vel nihil tribuimus rhetoricis speculatorum moderatorum

norum declamationibus, qui tot numero causas phthiſeos enu-
 merare imò potius effingere nobis ſolent, ut, ſi omnes influendi
 efficacia pollerent, miraculo proximum ſit obſervare, tam pau-
 cos nihilominus homines & inſuper tam *infrequenter* phthiſi la-
 borare. Huc imprimis pertinent narratiunculæ de diatheſi ſan-
 guinis acri & ſalfuginofa, vel, ut aliis placet, conſtitutione ſcor-
 butica, ſeu acrimonia rodente ſalino-acida; Nonnulli planè pra-
 vam ſpiritus nervoſi diſpoſitionem arguunt, cui effectum roſio-
 nis ſeu corroſionis in pulmonibus adſcribunt, ita nempe, ut ſe-
 rum ſanguinis acre per molle & glanduloſum pulmonum paren-
 chyma ſecretum pulmones ipſos inferciat, inflammet tandemque
 exulceret. Mirari ſubit, cur fermenta iſta acria ſalino-acida in
 nullo alio viſcere vel parte effectum ſuum corroſivum exerant,
 quam potiſſimum in pulmonibus. Si teneritudinem partis accu-
 ſent, in promptu eſt exceptio, cerebrum (ut alias corporis par-
 tes taceam) longe ſubtilius eſſe atque tenerius, neque tamen cor-
 ruptioni tali tam facile ac frequenter patere, ſicuti aptitudo ac
 diſpoſitio cauſæ ſuppoſitæ inferre videtur. Cui accedit, cum
 nullo rationali conceptu conciliari ullo modo poſſe ſingularem
 illam circumſtantiam ætatis, in qua demum phthiſis manifeſtare
 ſeſe ſolet, nempe in adoleſcentia vel juvenili ætate, cum longè
 utique probabilius ſit, acrimoniam iſtam, ſi quæ adſit, multò
 facilius in ætate puerili vel prima adoleſcentia, tanquam tene-
 riore & mollioribus flexilioribusque fibris prædita effectum iſtum
 corroſivum exerturam, quam ulla alia. Quod cum interea nulla
 ſolida obſervatio confirmare videatur, ad inanes & chymæricos
 conceptus recidit, quicquid de heteroclitis acrimoniæ iſtius ef-
 fectibus gratis diſſeritur.

§. XIV.

Ad eandem verò claſſem referimus quoque integras illas cau-
 ſarum, phthiſi ex hypotheſi anſam præbentium, turmas, quas
Mortoni in ſua *Phthiſiologia* allegavit, & alii paſſim allegare
 ſolent, uti ſunt metus, triſtitia, iracundia aliaque graviora ani-
 mi pathemata, uti & nimia nimisque anxia cogitatio, ſtudia in-
 tempeſtiva & nimis longa, incauta alimentorum, excrementis
abun-

abundantium & digestionis minus aptorum ingurgitatio, exercitiorum debitorum neglectus, studia nocturna & vigiliæ nimis protractæ, somnus longus atque diuturnus, aër crassius, densusque, palustris, vel fumo carbonum fossilium oppletus, abusus potuum spirituosorum, inprimis vini adusti aliæque plures, quibus secundum theoreticas viri hujus præfigurationes, vel universa sanguinis massa coinquinetur, serofaque & acris reddita, in flammam tandem hecticam erumpat, vel variæ hic illicve obstructions in tenuissimis fibrillis excitentur, vel spiritus animales, legitimæ sanguinis fermentationi promovendæ tam necessarii debilitentur, consopiantur vel alio modo coinquentur &c. Præterquam enim, quod cunctæ istæ adeo vulgò decantatæ causæ vix sufficere videantur profundæ tali ulcerosæ corruptioni pulmonibus inducendæ; Repugnat quoque primæ fundamentali *Medico-pathologicæ* veritati, nempe *infrequentia* phthiseos pulmonalis, cujus jam in *Proæmio* meminimus. Ausim enim cum fiducia adserere, inter ingentem hominum numerum, quos diætæ causæ circumstant, vix millesimum quemque repertum iri, qui actuale ulcerationis successum inde incurrat, manifesto planè documento, quam parum energiæ habeant cunctæ istæ causæ ad phthisin inducendam.

§. XV.

Majori pollent efficacia alii *morbi prægressi*, inter quos primo meritò loco recensemus vel *hæmoptysin* ipsam vel saltem *molimina hæmoptica*, quæ quidem ad sinceram sanguinis per pulmones excretionem respiciunt, ad eandem verò non semper pertingunt. *Priori casu*, facta nempe vasorum pulmonalium ruptura, indeque procedente sanguinis extravasatione, contingit ejusdem stasis, quam corruptio, pulmonum texturæ consentanea, h. e. segnis, ulcerosa tandem excipit, idque tantò certius, si per corticem peruvianum, quem herculeam *hæmoptoes* antidotum appellat Mortonius, aut alia hujusmodi adstringentia intempestivè suppressa vel cohibita fuerit *hæmoptysis*; Hac enim ratione grumuli sanguinis resistentes in pulmonibus retenti, novo interim atque libero aliorum humorum aditu non intercepto, vel

vel præpedito, liberæ corruptioni relinquuntur. Optandum autem foret, veritati practicæ undique respondere hyperbolicas laudes, quas cortici Chinæ tribuit *Mortoni*us: Scilicet, dictum corticem non modo præsentem hæmoptoën citò ac tutò sistere, sed & futuram præoccupare: Sese hæmoptoën hoc modo curatam nunquam in *phthisi*n terminatam vidisse; Quia flamma, quam ille sibi fingit, hoc modo penitus extincta & febre jam evicta, sanguis illicò in statum naturalem reduceretur, ut ne vel minima inde subsequituræ phthiseos suspicio remanere possit. Longè verò aliter negotium sese habere, Practicis cordatioribus non potest esse ignotum: Neque enim modus fiendi, qua nempe ratione ex sanguine sincero, in pulmonibus restagnante, & propter intempestivam eruptionis suppressionem stasi detento, materia purulenta generetur, animum diu suspensum detinere potest, dummodo quis confideraverit, quomodo sanguine è vulnere recenti exudante & margines labiorum lambente, brevi temporis spatio pus confici soleat.

§. XVI.

Posteriore verò intuitu, negotio intra sola *molimina hæmoptica* adhuc dum subsistente, licet excretionem sinceram nondum subsecuta, oritur violenta sanguinis restrictio atque regurgitatio ab inferioribus, quippe sub majori strictura tonica versantibus, versus superiora, imprimis autem versus regionem pectoris atque pulmones ipsos, cui pertinacior congestio, vasorumque infarctus, illique localium motuum suppressio seu stagnatio succedit. Cum verò hac ratione plus sanguinis ad pulmones adfluat, quàm proportionatè per venas inde refluat; Consequens est, sanguinem, sua quippe natura ad congruendum pronum, vel suppurari, vel orta ejusdem pertinaciori stasi, scirrhosam indolem adsciscere, vel secessione partium seroso-lymphaticarum in acrimoniam salsam cum glutinosa visciditate junctam degenerare, sicque tandem in corruptionem ulcerosam facessere, quæ tandem hanc suam labem ipsi pulmonum substantiæ adfricat, eandem corrodit, & ulceroso-colliquativa corruptione afficit.

§. XVII.

Secundo loco merito commemoramus præcedentem *peripneumoniam*

pneumoniam vel *pleuritidem*, quas quippe viscerum ac partium inflammationes, discussione illarum tempestivè non sequuta, familiariter quoque *phthisis pulmonalis* consequitur. Omnes enim inflammationes hòc uno trium modorum solvi solent, nempe vel *discussione* seu resolutione sanguinis congesti vel *suppuratione* ejusdem, vel partium, intra quas concluditur, sphacelatione. Adjungimus supinum tempestivæ Venæsectionis neglectum, sive ob morositatem & præjudicia Medicorum sive ob ægotantis & adstantium metum vel contumaciam admissam: Frequens enim vicibusque partitis tam *revulsorio* quàm *derivatorio* scopo prudenter administrata *Venæsectio*, nonnunquam sine ullo alio adminiculo scopo curativo satisfecit. Qui abusui expectorantium in inflammatoriis hisce affectibus vulgo exhiberi solitorum hic aliquid etiam detulerit, à verò tantopere non aberrabit, inprimis si debità expenderit, pulmonem crassioris talis materiæ exonerationi commodè satis inservire nec *posse* nec *debere*.

§. XVIII.

Febribus hisce inflammatoriis ad latus ponimus *Vomicam pulmonum*, ex qua interdum quoque *Phthisis pulmonalis* exsurgit, arrosis scilicet, a pure concluso partibus pulmonum membranaceis, quam corrosionem corruptio presso pede sequitur. Neque hinc excludimus *febrium* tam *intermittentium*, *tertianarum* & *quartanarum* inconsultas ac præmaturas suppressiones, &, quod ajunt, in prima quasi herba, suffocationes, quam ipsarum quoque *acutarum* temerarias in suis typis perturbationes, uti & *affectuum scabiosorum* perversas repressiones, *ulcerum antiquorum*, *stulidorum* & *cacoëthiorum*, imo & fonticulorum artificialium minus necessariarum occlusiones, *fluxuum* sive *menstrualium* sive *loebialium* in fæmellis, vel *hæmorrhoidalium* in viris suppressiones, incongruas recrementorum seroso-acrium, ad periphericam excussionem destinatarum, metastases seu translationes aliasque plures causas & morbos præcedentes. Tantò verò minus harum causarum numero eximi possunt *Vulnerationes*, *lapsus*, *conclusiones* aliæque violentiæ pulmonibus illatæ.

§. XIX.

§. XIX.

Harum verò causarum pleræque ad ulcerosam pulmonibus constitutionem tandem inducendam conspirant, quatenus specialem sanguinis sive sincerioris sive tantum serosioris congestionem versus pulmones excitant, propriè ac directè ad exonerationem sanguinis floridi vel seroso-mucidioris tantum portionis respectantem: Qui tamen duplex scopus cum æquali successu non semper obtineatur, hinc à retentione puri sanguinis stasis inflammatoria, à sero verò mucido, in vesiculis pulmonum membranaceis intercepto, falsedo atque hinc lenta tandem corruptio seu ulceratio natales suos deducit.

§. XX.

Cæterum quod adhuc causalem nexum quarundam circumstantiarum, in *phthisi pulmonali* observabilium attinet, nempè, quare eidem jam insolescenti latiusque sese diffundenti febris hæctica complicitetur? Quare tam segnis & languidus phthificæ hæctica exulcerationis sit successus? Quæ tussis aliorumque symptomatum conjunctorum sit conditio? Illorum declaratio pathologica ex principiis nostris non est difficilis. *Febris hæctica*, quæ ingravescenti Phthisi ut plurimum sese associat, non tanquam effectus ulcerosæ hujus pulmonum corruptionis, ceu à plerisque modernis pathologis fieri solet, considerari debet, sed motus illi febriales *active* instruuntur, inservientes nempè ad ulceratæ partis mundificationem, apospasmatum corruptorum & ulcerosorum absterisionem, ablationem & eductionem, ut hoc medio ulterior, penitior atque profundior visceris nobilissimi corruptio tempestivè præoccupetur & præcaveatur. Quod verò tam lentus ac languidus hujus corruptionis progressus observetur, ratio in eo posita est, quod materia non peccet sanioso-purulenta, quippe quæ longè citius substantiam tenerrimæ partis depasceret, & in corruptionem colliquescentem deduceret, sed seroso-salsa, ulcerosa, quæ non nisi languidis successibus ad plenam corruptionem tendere solet. Interim contabescentiam totius reliqui corporis pedissequam habet, quia non modo ulcerosa talis materia sanguini communicata & hoc modo lege circulationis ad partes

delata, nutritioni perficiendæ inepta est, sed & à priori prorsus inutile & supervacaneum, actui nutritionis operosè incumbere, quia corruptio visceris ulcerosa tantopere jam invaluit, ut in integrum tandem restitui illud posse, nulla rationalis spes affulgeat. Tussim conjunctam esse, absolutè necessarium est, quia alias expectorationis successus mox fatisceret, & pulmones materiæ copia obruti suffocationem minarentur: Unde pessimè phthificis consulunt, qui tussim, unicum ac salutare expectorationis remedium, supprimunt ac cohibent.

§. XXI.

Ita verò comparatis phthificorum rebus, adparet facilè, *curam* potius *privativam*, quam *positivam*, locum obtinere, h. e. efficacius ipsis consuli, dissuadendo, quæ eminenter ipsis nocent; quam commendando talia, à quorum tamen usu indies in pejus ruere videtur affectus: Consummatam enim, perfectam ac desperatam phthisin, nempe pulmonalem, nullam in integrum restitutionem admittere, jam aliquoties monuimus; Non quod sufficienti eorum, quæ faciendæ sunt, notitia destituamur, sed quod scopos præfixos propter indicationum contrarietatem actu obtinere difficillimum sit. Intelligimus omnes, materiam ex pulmonibus prius evacuandam, ulcus abstergendum & subcruentum fundum procurandum esse, quam de consolidatione læsionis cogitari queat: Quibus quidem scopis egregiè alias satisfaciunt *expectorantia* atque *Balsamica*, quorum tamen *priora* graviores humores ad pulmones affluxum provocant & invitant; *Posteriora* verò humores commovent & febrim certissimè exacerbant. Ut adeo quorsumcunque sese vertat artifex, insuperabiles ubique difficultates offendat.

§. XXII.

Necessaria ante omnia est *expectoratio* seu apospasmatum ulcerosorum evacuatio ex pulmonibus; Absit tamen, ad *expectorationem* voluntariè suscipiendam patientes urgere, inprimis ante sufficientem sputi subtractionem, vel maturationem; Longè enim expeditius succedit *expectationis* negotium, sputo perfectè subtracto, cocto atque præparato. Interim quæ scopo huic à *Præ-*

cticis

Eticis destinari vulgò solent, uti sunt oleum amygdalarum dulcium, glyzyrrhiza, ficus pingues, jujubæ & sebæsten, Loch de pulmone Vulpis, varii syrupi expectorandi efficacia celebres aliæque talia, evacuationem potius *per pectus*, quàm *ex pectore* promovent, coque ipso copiosorem humorum affluxum invitando, corruptionem ulcerosam certo certius augent & intendunt. Eodem intuitu interdici quoque usui *expectorantium* acriorum, *stimulantium*, qualia sunt oleum destillatum anisi, fœniculi, balsamum sulphuris anisatum, juniperatum &c. Secundum hæc nocentissima quoque sunt tabidis dulcia, saccharata & mellita, quippe quæ ructus nidorosos, saporem amarum & æruginosum relinquunt. Verum quicquid etiam Practicis talibus obloquamur & damna inde emergentia ipsis exponamus, antiquum tamen illi tenent, argumentum insuper hujus suæ methodi à copiosissima materiæ refectione, expectorantium usum subsequuta, petentes, quam omnem tamen pulmonibus inhæsisse, imperitissimæ quoque plebi vix persuadebunt. Phryges etiam verberati non sapiunt; Et male sanos tales Practicos infelix tot experimentorum successus nihil quicquam corrigit & ad saniolem mentem reducit.

§. XXIII.

Absterfionem & mundificationem ulcerum egregiè quidem alias præstant *Balsamica*, uti sunt myrrha, terebinthina, sulphur, olea destillata & balsama ex illis parata, sed quæ *ulceri pulmonali* opponuntur, uti sunt balsamum Locatelli, Balsamum Peruvianum, Opobalsamum, de Copayva, balsamum sulphuris anisatum, balsamum antiphthificum Meibomii &c. inflammationem & febrim augendo, sitim quoque, inquietudines & reliqua phthysicorum symptomata intendunt & exasperant.

§. XXIV.

Famosum illud *antibecticum Poterii* magnis quidem encomiis extolli vulgo solet, sed cum toties incaustum fuerit adhibitum, imo intuitu suorum ingredientium, ex quibus constat, potius noceat, quam profit, famam suam jam dudum perdidit. Exolevit quoque hodie *usus Tincturæ Antiphthificæ Grammani*, quæ ex saccharo saturni & vitriolo martis præparari solet: Absit, Sa-

turnina, Vènerea, Vitriolacea, martialia aliaque talia à cordato Practico phthificis propinari. *Pulverem Haly contra tabem* sola fama commendavit, sed irritus usus dudum pessundavit. *Antimonium diaphoreticum*, sua alioquin laude non defraudandum, in phthisi nihil effatu dignum præstat. Et utinam tandem agnoscerent Practici, *narcoticis*, potissimum *Opiatis* valedicendum esse! Quæ quippe superstites pauculas vires, nulla in posterum arte revocabiles prosternunt, febrim exasperant inordinatioremque reddunt, inprimis verò expectorationem tantopere necessariam cohibent ac supprimunt. Sed quis cuncta hæc Palladia Practicis eripere audeat, & tamen impunitus manere?

§. XXV.

Acidulas Phthificis à multis temere in hunc usque diem commendari, non quidem ignoramus; Sed sollicitamus conscientiam talium Practicorum, ut candide & sine fuce nobis eloquantur, quid laude digni ab illarum usu vel expectaverint vel viderint. *Thermarum* verò moderatus usus, etiamsi fortè pro circumstantiarum ratione indiscriminatim condemnandus non sit, frequentius tamen damnum quam emolumentum Phthificis causabitur: Unde qui compendium temporis desiderat, & maturam mortem in suis ægrotantibus videre gestit, nihil amplius opus habet, quam ut eosdem ad *thermas*, certissimum phthificorum sepulchrum, ableget. Sic peccata Medicorum terra tegit; Quia tam pauci revertuntur, de successu curæ per *thermas* testimonium illis perhibitori, qui ipsos eò ablegaverant.

§. XXVI.

Cura lactis nempe humani, si haberi queat, vel asinini vel caprilli, nobis præconibus non indiget. Quid præstare possit vel non possit, imò potius soleat vel non soleat, post totidem experimenta eum in finem instituta, Practicos artis latere amplius nequit: Nisi prius ulceri pulmonum rectè prospiciatur, impetus febris mitigetur, inprimis autem primæ viæ debite repurgentur, inanes quoque sunt & in irritum tandem recidunt, quæ *curæ lactis* tribuuntur, laudes.

§. XXVII.

§. XXVII.

Quorsum verò hæc omnia? Et quid juvat tam operosè avia ac devia aliis commonstrasse, nisi etiam via regia indicetur, qua ei incedendum sit, qui securus de naufragio, ad optatum portum pertendit. Scilicet hæc vestigia alios terrere debent, ne in eosdem labyrinthos deducant suos ægrotantes; Et undiquaque prospiciendum est sanitatis humanæ nauclero, ut periculosos scopulos, quantum humana providentia permittit, sedulo ubique evitet. Paucis ut me expediam, *positive* adhuc declaranda restant pauca tam *consilia* quam *subsidia*, quibus ulterioribus noxiis phthiicos progressibus occurri efficaciter queat, etiamsi vel maximè *in totum* expugnari phthisis, vel *in integrum* restitui patiens non possit: ubi tamen rursus ingenuè statim confitemur, universum istum conatum in sola perita potius præservatione, quàm *fundamentali*, quam *eradicativam* vocant, curatione consistere.

§. XXVIII.

Hoc ipso monito digitum præcipuè intendimus ad maturè præoccupandum ac divertendum angustias illas pectorales, quas congestiones, restagnationes, infarctus vel stases sanguinis, vel seri in pectore excitarunt, antequam profundiozem noxam substantiæ pulmonum inferre queant, inprimis si à *suppressione fluxuum consuetorum, menstrualium, lochialium, hæmorrhoidalium, catarrhalium* &c. in statu insuper *plethorico* originem suam habuissent. Nihil vero est, quod tutius & fructuosius cunctis istis incommodis & damnis inde metuendis occurrere & succurrere queat, quam *Venesectio* in pede & quidem paulo largius instituenda, non neglectis tamen etiam pulveribus nitrosis & ant-organisticis prudenter exhibendis, quibus quippe turgescencia, orgasmus & partialis sanguinis restrictio efficaciter mitigari & oportunè præoccupari potest.

§. XXIX.

Præterea verò placidus ordinarium se- & excretionum, inprimis alvinarum successus non solum omni modo conservandus, vel, si deficiat restituendus, fordes & cruditates in primis viis

obhærescentes, abstergendæ & educendæ, novusque humorum ad pectus affluxus inhibendus vel aliorsum invitandus est, sed & humorum a credo ita mature temperanda, ne profundiorum ulcerationem texturæ pulmonum tandem inducat. Abstergunt verò fordes primarum viarum præter salina digestiva, pilulæ polyphrestæ laxantes, horis decubitus assumendæ, quippe quæ sine omni ventris conturbatione, vel ullo alio insigni hinc metuendo incommodo unam vel alteram sedem efficiunt, quæ est egregia prærogativa aliis laxantibus vel purgantibus non æquali jure vindicanda: Fortiora enim purgantia, cum & vires ægrotantium prosternant, & humores impetuosius commoveant, & ipsos quoque pulmones acri suo & caustico sale offendant, phthificis nocentissima sunt. Materiam verò acrem, ulcerosam, pulmonum cellulis inhærescentem vel per massam humorum diffusam, ne vel majorem successivè acridinem contrahat, vel serpiginosam indolem induendo ulterius pomœria sua extendat, contemperant & corrigunt absorbentia, cum nitrosis ac digestivis diligenter combinanda, qualia sunt lapides cancrorum cum acetositate citri saturati, conchæ præparatæ, mater perlarum, arcanum duplicatum, nitrum antimoniatum & alia talia.

§. XXX.

Si ex defluxione quadam catarrhali, pulmones obsidente, ortum suum haberet phthisis, *anticatarrhalia* prudenter in usum vocanda forent, uti sunt Essentia chacarillæ, pimpinellæ albæ, scordii, succini, alexipharmaca, ex radicibus alexipharmacis paranda &c. vel decocta hordeacea & avenacea vel Emulsiones ex amygdalis dulcibus & pineis cum convenientibus aquis destillatis paratæ. Ex fonte verò chirurgico eodem pro hoc scopo *fonticulos* commendaremus, non obitantibus speculatorum modernorum ratiunculis: Quicquid enim illi hic arguentur & fontanellas legibus circulationis humorum contrarias esse, ad ravim clamitent, confundit & pessundat omnes tales speculationes solida experientia & numerosis plane exemplis quotidie demonstrat, per fonticulos tanquam patentes portas multos vitiosos & inutilis humores excerni; Cujus rei manifestum & ipsis plane sensibus

bus obvium experimentum commendamus juratis fonticulorum hostibus, ut nempe sollicitè expendatur, turunda, ex radicibus iridis florentinæ parata, fonticulo immisâ, humorem inde emanantem violaceum spirare odorem? Et quare, si commederint allium vel cœpas, similem exhalare soleat odorem fonticulus? Ut alia brevitas causa taceam.

§. XXXI.

His interim dextre peractis, ad ipsius tandem *ulceris pulmonalis mundificationem & consolidationem* accedendum est, ubi optandum foret, *sulphur vulgare*, sive *crudum* sive in *flores sublimatum* internis talibus ulcerationibus æquè feliciter succurrere, atque quidem novimus, illud effectus hosce reâpsè præstare in ulceribus externis, utpote quæ ad tempestivam utique desiccationem deducit, sicuti in scabie observare licet: Jam verò in ulcerationibus talibus internis non solum mundificatorium istum effectum non præstat, sed & planè excretionis libertatem tollit, quo ipso novis tantum pectoralibus angustiis via panditur. *Bennettus* in *Theatro Tabidorum*, ad sordelcentes pulmonum ulcerationes abstergendas & simul eorundem tonum roborandum, atque ita novum copiosorem humorum affluxum intercipiendum & avertendum, commendat halitus atque suffitus, ex thure, *teberinthina*, *styrace*, *gummi guajacino*, *myrrha*, *succino*, *Benzoe*, *sarcocolla*, *masliche*, *gummi hederæ*, *auripigmento* &c. paratos, ore aperto excipandos: Quem in finem duplex describit instrumentum, alterum plumbeum, evaporationibus seu vaporibus humidis recipiendis adaptatum, alterum verò ligneum concavum coniforme, effumationibus, ut auctor *barbare* loquitur, seu vaporibus siccis admittendis accommodatum, ita nempe, ut super orificium vasis reclinatus æger, capite prono linteo longo obvoluto, pannique extremitatibus circa vasis collum alligatis, evaporationes inspirando intimè in pulmones hauriantur. Pertinet huc experimentum egregium, paucis tamen *Prætorum* ritè cognitum, nempe tussim molestantem valdeque pertinacem solo vapore seu fumo antimonii crudi, ex crucibulo, in quo fufum fuit, evaporantis, illum nempe dedita opera, pando ore

ore profundaque inspiratione, in intimum pectus adducendo, ita compescendi ac refrænandi, ut intra paucas horas penitus evanescat. Eundem in finem *Riverius* fumum, ex *sandaraca Græcorum* exhalantem, commendavit, quamvis vapores antimonii tutiores esse judicemus. Quæ sanè ritè adhibita, plus præstabunt, quam omnia famosa balsama, sive inquilina sive exotica interius exhibita.

§. XXXII.

Verbulum addendum est de *Specifico antiphthifico Sydenhammii*, nempè equitatione vel itineribus curru factis. Nemo existimet, usque adeò delirasse *Sydenhammium*, quod crediderit, equitationem, veram, exquisitam & consummatam *Phthysin pulmonalem*, quæ nempè in *pulmonum* profunda exulceratione consistit, esse curaturam, quo nempè in casu potius noceret, quam prodesset, sicuti & concussorius ille motus vectura seu curru factus. Quare consilium *Sydenhammii* magis restringendum est ad *phthysin hypochondriacam, heticam & atrophicam tabem*, quibus quippe in casibus vehemens talis motus concussorius & succussatorius summo emolumento esse potest.

§. XXXIII.

Denique symptomatibus urgentioribus adhuc prospiciendum est. *Vires* deperditas quodammodo restaurant Emulsiones analecticæ; *Febrim* contemperant nitrosa cum præcipitantibus mixta; *Sudores colliquativos* compescunt species de hyacintho. *Diarrhœam* *Chacarilla* cum massa pilularum de *Cynoglossa* mitionem reddit. *Tussis* ferociam mitigat nitrum cum salibus digestivis, *Cinnabarinis* & massa pilularum de *Cynoglossa* remixtum. *Sitim* denique fallit una vel altera guttula spiritus niri dulcis, cum potu ordinario exhibiti; Formulas earundemque catalogos ex iis paratos nemo à nobis expectet; Abunde talium occurrit penes Auctores. Formulas remediorum vel transcribere vel inconditè confarcinare, agyrtarum & circumforaneorum opus est. Qui materiam medicam callet & in operationibus Chymico-Pharmaceuticis, uti decet, versatus est, centonibus talibus non indiget.

F I N I S.